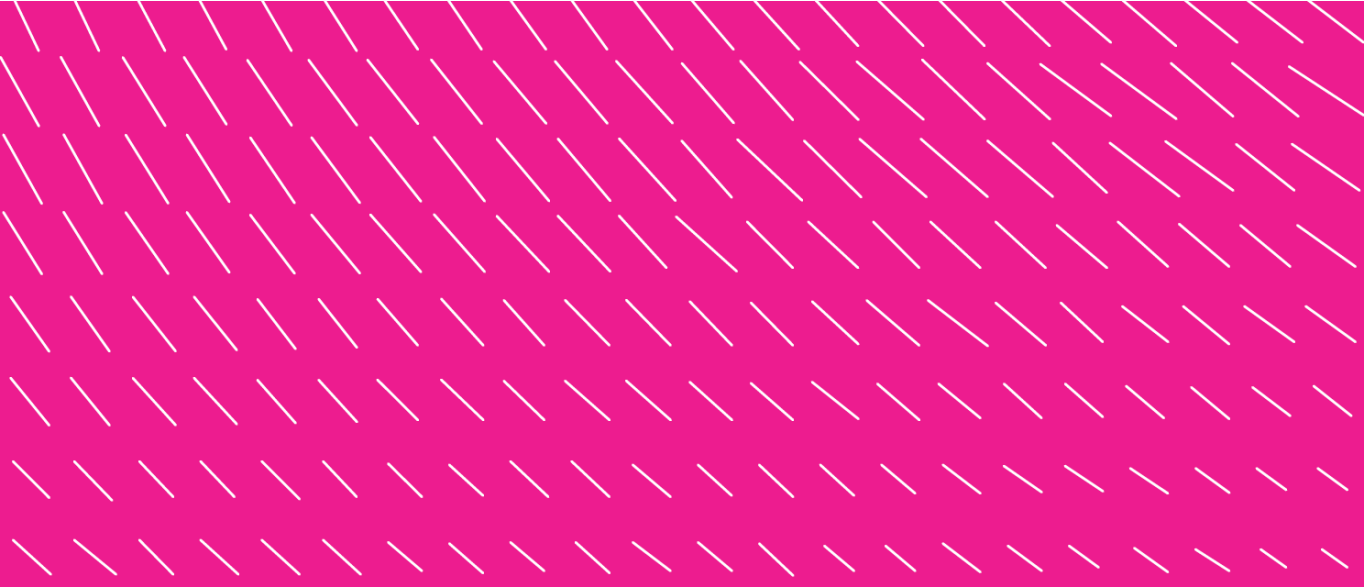

SUOMALAISPANKKIEN OMAN PÄÄOMAN TUOTTO KANSAINVÄLISESTI VERRATTUNA HYVÄ MUTTA HISTORIAAN VERRATTUNA MATALA

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Selvityksen tarkoitus.....	3
3 Pankkien tehtävät ja tärkeys yhteiskunnassa	4
4 Pankkisektorin omat varat – korkeat vaatimukset sääntelyn seurauksena.....	5
5 Suomen pankkisektorin kannattavuuden kehitys	7
5.1 Kannattavuuden kehitys koronapandemian aikana.....	8
5.2 Pankkien omien varojen kehitys	10
5.3 Kotimaisen ja eurooppalaisen pankkisektorin keskimääräinen oman pääoman tuotto.....	11
5.4 Suomen pankkisektorin tuotto verrattuna muihin toimialoihin	13
6 Pankkisektorin osakekurssien kehitys.....	16
7 Yhteenveto	17
Liite 1 Keskeiset käsitteet:.....	18

1 Johdanto

Yritysten liiketoiminnan vastuullisuudesta puhuttaessa jää toisinaan vähemmälle huomiolle se tosiasia, että lakien ja säädösten mukainen kannattava liiketoiminta on itsessään yksi keskeinen vastuullisuuden muoto. Kyky toimia kannattavasti ja tuottavasti hyödyttää koko yhteiskuntaa luomalla arvonalisää ja työpaikkoja. Tällöin käytettävissä olevat resurssit ovat tehokkaassa käytössä, prosessit on optimoitu ja kulut hallinnassa.

Vakaa taloudellinen pohja luo edellytykset muiden vastuullisuuden osa-alueiden kannattavalle toteuttamiselle. Vastuullista liiketoimintaa harjoittava yritys toimii kestäväällä tavalla ja kannattavan liiketoiminnan lisäksi ottaa huomioon yrityksen sidosryhmät ja erilaiset yhteiskunnalliset velvoitteet. Tuloksellisen liiketoiminnan lisäksi taloudellinen vastuu tarkoittaa kaikkea rahaliikennettä yrityksen ja sitä ympäröivien tahojen välillä.

Pankkitoiminnan vastuullisuutta pohdittaessa on hyvä pitää mielessä, että pankeilla on tärkeä ja vastuullinen tehtävä yhteiskunnassa. Suomalaisten pankkien tarjoamilla palveluilla, työpaikoilla, verorahoilla ja pankkien maksamilla osingoilla tuetaan Suomen taloutta ja yhteiskuntaa. Vastuulliset pankit reagoivat ennakoivasti toimintaympäristön muutoksiin asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeet huomioiden. Kannattava, vakavarainen ja maksuvalmiudeltaan vahva pankkisektori kykenee tarjoamaan asiakkailleen lainanhoitoon joustoa, kuten on nähty koronapandemian aikana. Tämä on osaltaan edistänyt Suomen toipumista koronakriisistä. Lisäksi sektorin rooli ilmastomuutoksen vastaisessa taistelussa on merkittävä yritysten vihreiden investointien ja mm. energiatehokkaiden asuntolainojen rahoittajana.

Suomalaisen pankkisektorin erityispiirteitä ovat pankkijärjestelmän keskittyneisyys, vahva linkittyminen pohjoismaiseen pankkijärjestelmään, riippuvuus markkinaehtoisesta rahoituksesta, asuntolainojen suhteellisen korkea osuus luotonannosta sekä järjestämättömien saamisten alhainen määrä. Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisten pankkien kannattavuus ja vakavaraisuus ovat viimeisten kymmenen vuoden aikana olleet hyvällä tasolla ja järjestämättömien luottojen osuus kokonaisluotonannosta matala. Suomalaisten pankkien vakavaraisuus on myös tällä hetkellä vahva.

Jotta pankkien toiminnasta ja toimintaympäristöstä ei välity liian ruusuinen kuva, on syytä muistuttaa, että pankkien toimintaympäristö ja liiketoiminnalle asetetut vaatimukset muuttuvat jatkuvasti. Taloudellisen toimintaympäristön haasteet, matala korkotaso, uusi pankkisääntely ja kiristynyt kilpailu niin pankkisektorin sisällä kuin sen ulkopuoleltakin vaikuttavat pankkien toimintaan.

Koko finanssiala on murroksessa finanssiteknologian eli fintechin tulon myötä. Digitalisaatio tuo mukanaan merkittäviä haasteita pankeille mutta tarjoaa samalla mahdollisuuden tehostaa ja laajentaa liiketoimintaa. Suomen finanssialalla ja sen asiakkailla on pitkä kokemus sähköisten kanavien hyödyntämisestä. Kyberriskeihin varautumisen merkitys on kasvanut erityisesti laajenevan automatisaation ja alihankkijaketjujen myötä. Haasteena on vastata muutostrendeihin tuottamalla asiakkaiden tarpeisiin soveltuvia palveluita turvallisesti ja kannattavasti.

Pankit ovat sopeuttaneet toimintojaan uuteen toimintaympäristöön muun muassa uudistamalla liiketoimintamallejaan ja kehittämällä digitaalisia palvelujaan mutta myös henkilöstövähennyksillä, sulkemalla konttoreita sekä yritysjärjestelyillä. Taustalla vaikuttavat matalat ja osin negatiiviset markkinakorot, kiristynyt sääntely sekä laajeneva digitalisaatio. Tämä myllertää pankkisektoria, kun alalle tulee uusia toimijoita sekä palveluita. Perinteiselle

pankkisektorille tämä tarkoittaa ennen kaikkea tarvetta kirkastaa tulevaisuudenkuvaa, hioa strategiaa, parantaa kilpailukykyä ja kehittää liiketoimintamalleja.

2 Selvityksen tarkoitus

Tässä selvityksessä tarkastellaan pankkisektorin kannattavuutta Suomessa ja verrataan sitä eurooppalaiseen pankkisektoriin sekä muihin toimialoihin/yrityksiin. Kannattavuus on keskeinen mittari, sillä se on liiketoiminnan tärkeä tavoite ja tehokkuuden mittari, joka osaltaan mahdollistaa liiketoiminnan kehittämisen ja investoinnit tulevaisuudessa.

Pankkisektorin kannattavuuden tarkastelu on olennaisen tärkeää, sillä toimiva ja tehokas pankkisektori hyödyttää koko yhteiskuntaa ja luo vakautta, turvaa ja jatkuvuutta. Tämä näkyy myös kansalaisten arvostuksessa¹. Rahoituksen tehokas välittyminen ruokkii talouskasvua ja siten lisää hyvinvointia ja luo arvoa koko yhteiskunnan tasolla.

Pankkien kannattavuuteen on viimeksi kuluneen vuoden aikana vaikuttanut olennaisesti talouden elpyminen pandemian aiheuttamasta shokista sekä sijoitusmarkkinoiden positiivinen vire, jotka ovat kasvattaneet laajasti pankkien päätuottoeriä (korkokate, palkkiotuotot).

Pidempää aikaväliä tarkasteltaessa kannattavuuteen ovat heikentävästi vaikuttaneet yleinen finanssisääntelyn lisääntyminen, omien varojen korkeammat vaateet, digitalisaation vaatimat investoinnit, kiristynyt kilpailu sekä mm. valvonta ja siitä aiheutuvat kustannukset. Pankkisektorin sääntelyä on lisätty merkittävästi niin globaalisti kuin myös EU:ssa finanssikriisin jälkeen. Onkin syytä käydä yleistä keskustelua näiden tekijöiden vaikutuksesta pankkien kannattavuuteen, liiketoimintaan sekä mm. luotonantokykyyn.

Sääntelyn ja valvonnan suuri määrä kertoo osaltaan pankkisektorin merkityksestä yhteiskunnalle. Tämän kehityksen seurauksena esimerkiksi EU:n pankkisektori on kokonaisuutena aiempaa vakaampi. Kolikon käänköpuolena sääntelyn lisäämisestä on koitunut pankeille runsaasti hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Valvontaan liittyvät toimenpiteet sitovat pankkien resursseja ja edellyttävät mm. laaja-alaista raportointia. On myös viitteitä siitä, että keskitetty pankkivalvonta johtaa muutoksiin pankkien lainanannossa ja esimerkiksi vähäisempään lainanantoon yrityksille.²

Yllä mainitut tekijät ovat osaltaan johtaneet pankkien fuusioihin/yhdistymisiin. Esimerkiksi vuoden 2015 lopussa Suomessa toimi 281 luottolaitosta³, kun vuoden 2020 lopussa luottolaitoksia oli enää 228⁴. Yhdistämällä resurssit pankit varmistavat toimintansa jatkumisen ja luovat edellytyksiä kasvulle.

¹ <https://www.rd.fi/lehdist%C3%B6tiedotteet/kysely-suomalainen-luottaa-pankkiin-enemm%C3%A4n-kuin-maan-hallitukseen>

² <https://voxeu.org/article/centralised-bank-supervision-and-composition-firm-investment>

³ <https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2016/06/Pankkivuosi-2015.pdf>

⁴ <https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2021/06/FA-julkaisu-Pankkivuosi-2020.pdf>

3 Pankkien tehtävät ja tärkeys yhteiskunnassa

Perinteisesti pankkien keskeinen tehtävä on ollut talletusten vastaanottaminen ja luottojen myöntäminen sekä henkilö- että yritysasiakkaille. Tällä tavoin kotitalouksien ja muiden talouden toimijoiden säästöt kanavoituvat investointeihin. Lisäksi pankkien tehtäviin kuuluvat maksuliikennepalvelut sekä sijoitus- ja varallisuudenhoitopalvelut. Tämän lisäksi pankit toimivat aktiivisesti raha- ja pääomamarkkinoilla, eli ostavat, myyvät ja välittävät erilaisia rahoitusinstrumentteja, joita käytetään mm. riskien hallintaan tai sijoittamiseen.

Pankeilla on suuri merkitys taloudessa arvonalisän eli bruttokansantuotteen (bkt) tuottajina. Aihe on erittäin ajankohtainen julkisuudessa käytävän tuottavuuskeskustelun näkökulmasta. Suomessa toimi vuonna 2019 kolme yritystä, jotka tuottivat kukin arvonalisää yli 1,5 miljardia euroa vuodessa. Etlan julkaiseman, suuryritysten bkt-vaikutuksia selvittäneen tutkimuksen mukaan ykkössijalle nousi pankkiryhmittymä OP, toiseksi tuli Neste ja kolmannelle sijalle kipusi Nordea. Seuraavia sijoja hallitsivat yli miljardin arvonalisällä UPM, Kesko ja Metsä Group. Talouden kokoon suhteutettuna Suomessa toimii varsin suuria yrityksiä ja niillä on merkittävä rooli bkt:n tuottajina.⁵

Koronapandemian aikana pankit ovat olleet talouden kehityksen ja vakauden näkökulmasta keskeisessä asemassa. Vakavaraisuudella mitattuna suomalaiset pankit ovat hoitaneet asiansa ensiluokkaisien hyvin – tämän osoittavat kesällä 2021 julkaistut pankkien stressitestien tulokset⁶. Terveellä pohjalla oleva pankkisektori voi kriisin yllättäessä tarjota asiakkailleen lainanhoitoon joustoja ja tukea heitä muillakin tavoilla, mikä hyödyttää suoraan reaalityaloutta.⁷ Tämän merkitystä ei voi korostaa liikaa.

Taloukasvu edistää pankkien liiketoimintavolyymien kasvua ja tukee erityisesti pankkien korkokatteiden ja nettopalkkiotuottojen kehitystä. Kannattava, vakavarainen pankki pystyy tarjoamaan asiakkailleen edulliset rahoitusolot. Ne puolestaan ruokkivat yritysten ja kotitalouksien investointeja. Tästä syntyy itseään ruokkiva positiivinen kehä. Yritysten investointikysynnän elpymisen ennakoimaan Finanssiala ry:n julkaiseman uusimman pankkibarometrin⁸ sekä Euroopan keskuspankin (EKP) luotonantokyselyn perusteella piristävän lähiaikoina yritysluottojen kysyntää.

Asuntoluottojen kysyntä on pysynyt vahvana lähes koko pandemian ajan, ja pankit odottavat kysynnän myös pysyvän vilkkaana. Korona-aikana asumistarpeet ovat muuttuneet lisääntyneiden etätöiden myötä ja asuntolainoja on nostettu rivakkaan tahtiin. Pankkien lainanmyöntökyvystä on tärkeää pitää huolta, sillä toimivat asuntomarkkinat mahdollistavat tehokkaan siirtymisen töiden perässä paikkakunnalta toiselle.

⁵ <https://www.etla.fi/ajankohtaista/etla-listasi-jalleen-suomen-merkittavimmat-yritykset-karjessa-op-neste-ja-nordea/>

⁶ <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/lehdistotiedotteet/2021/eurooppalaiset-pankkien-stressitestit-julkaistu-suomen-pankkisektorin-vakavaraisuus-kestaasi-toimintaympariston-voimakkaan-heikkenemisen/>

⁷ <https://www.epsi-finland.org/toimialatutkimukset/pankki/#toggle-id-1>

⁸ <https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2021/09/FA-Pankkibarometri-III-2021.pdf>

Pandemian aikana merkittävästi lisääntynyt sijoitus- ja säästämisinto on myös tukenut pankkien palkkiotuottoja. Kotitalouksien sijoitus- ja säästämisinnon kasvu ja oma-aloitteisuus oman talouden hoidossa ovat luonnollisesti positiivisia kehityssuuntia, joita tulee tukea ja kannustaa.

Korona-pandemian alkuvaiheessa monet valvojat antoivat pankeille suosituksen pidättäytyä osingonjaosta. Kun EKP antoi suosituksen valvomilleen pankeille pidättäytyä voitonjaosta, Finanssivalvonta julkisti vastaavan suosituksen suorassa valvonnassaan oleville pankeille.⁹

Suosituksella pyrittiin vahvistamaan pankkien tappioidensietokykyä ja mahdollisuuksia tukea luotonannolla reaalityaloutta koronapandemian aiheuttaman talouskriisin vaikutusten helpottamiseksi. Suosituksella varauduttiin myös pandemian pitkittymisestä aiheutuviin riskeihin. Tällaiset suositukset ovat hyvin poikkeuksellisia. Vaikka tarkoitus on hyvä, niillä voi olla monenlaisia haitallisia vaikutuksia. Suomalaisten pankkien osingot ovat tärkeä tulonlähde esimerkiksi monille säätiöille sekä yhdistyksille. Rajoitusten asettaminen lisää myös epätietoisuutta sijoittajien keskuudessa ja tekee pankkisektorista vähemmän houkuttelevan sijoituskohteen.

4 Pankkisektorin omat varat – korkeat vaatimukset sääntelyn seurauksena

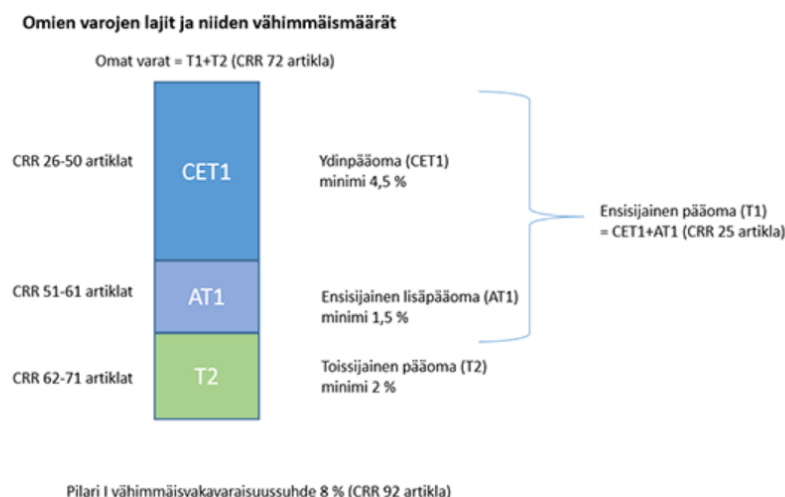
Rahoitusala on hyvin voimakkaasti säädelty ala. Finanssikriisin jälkeen on luotu paljon uutta rahoitusala koskevaa sääntelyä, jolla on pyritty vahvistamaan pankkisektorin häiriönsietokykyä.¹⁰ Vakavaraisuusvaatimusten tarkoitus on varmistaa, että pankit ottavat riskejä hallitusti ja kykenevät sietämään tappioita, jos sellaisia syntyy riskien realisoituessa.

Yksi keskeisistä kysymyksistä on pankin omien varojen määrä suhteessa sen saamisen riskeihin tai taseen kokoon. Omien varojen vaatimuksia säädellään tarkasti, kuten käy ilmi seuraavasta kuviosta (kuvio 1).

⁹ <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/lehdistotiedotteet/2020/finanssivalvonta-antoi-suosituksen-valvomilleen-pankeille-pidattaytya-voitonjaosta---ekp-julkisti-eilen-illalla-vastaavan-suosituksen-suorassa-valvonnassaan-oleville-pankeille/>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0876&from=EN>

Kuvio 1: Omien varojen lajit ja niiden vähimmäismäärät EU:ssa

Lähde: Finanssivalvonta

Näiden vähimmäisvaateiden lisäksi omien varojen määrää kasvattavat erilaiset viranomaisten edellyttämät puskurit, joita ovat:

- * Kiinteä lisäpääomavaatimus (2,5 %)
- * Muuttuva lisäpääomavaatimus (0-2,5 %)
- * Valvojan asettamat pankkikohtaiset ns. Pilari 2 -vaatimukset
- * Pankin systeemisen merkittävyyden perusteella asetettavat lisäpääomavaatimukset (ns. O-SII-vaatimukset) (0-3 %)
- * Rahoitusjärjestelmän rakenteellisten ominaisuuksien perusteella asetettava järjestelmäriskipuskurivaatimus (0-5 %)

Kuviossa esitettyjen omien varojen vähimmäisvaatimusten lisäksi pankin omien varojen määrää säädellään kesäkuussa 2021 sitovaksi muuttuneen vähimmäisomavaraisuusaste-vaatimuksen kautta. Vähimmäisomavaraisuusvaatimuksen tarkoituksena on taata, että pankeilla on riittävästi ensisijaista hyvää pääomaa suhteessa kokonaisvastuusiinsa. Kun mittarina käytetään omavaraisuutta, on suomalaisten pankkien kyky hoitaa velvoitteensa sekä myöntää lainoja erittäin hyvä.¹¹

Korkeampi omien varojen määrä suojaa pankkeja talouden häiriöitä vastaan. Toisaalta pankin omien pääomien kasvattaminen lisää varainhankinnan keskimääräisiä kustannuksia oman pääoman ollessa muuta varainhankintaa kalliimpaa. Lisäksi korkeammat pääoma-vaatimukset voivat heijastua eteenpäin – markkinakilpailun asettamissa puitteissa –

¹¹ https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2021/07/FA_0207_Suomen_pankkisektorin_omavaraisuus.pdf

pankkien asiakkaille korkeampina luottokorkoina ja vaikuttaa lainanantoon negatiivisesti.¹² Velkaantumisen kehittymistä seurataan osana pankkien vakavaraisuuden hallintaprosessia.

Sääntely asettaa jo nyt tiukkoja rajoja pankkien riskinotolle. Pääomavaateisiin on kuitenkin mahdollisesti tulossa lisää korotuksia EU:ssa toimeenpantavien lopullisten Basel III -standardien myötä. Uudistuksen keskeinen kysymys on luottoriskin pääomalattiasäännön (Output Floor) laskenta.

EU-pankkien pääomavaatimukset voivat uudistuksen myötä nousta tuntuvasti. Pankeilla on normaalisti puskureita suhteessa sääntelyn asettamiin vähimmäisvaatimuksiin. Vaatimusten nousua ei voi kattaa näitä puskureita syömällä johtuen markkinoiden paineesta, luottoluokittajista ja pankkien omista käytännöistä. Tämä johtaa siihen, että myös omia varoja on kasvatettava vastaavasti, mikä vaikuttaa edelleen pankkien toimintaan monin tavoin, kuten edellä on kuvattu.

5 Suomen pankkisektorin kannattavuuden kehitys

Verrattaessa suomalaisten pankkien kannattavuutta muihin toimialoihin nähdään, että kannattavuus ei ole mitenkään erityisen hyvä, vaikka julkisessa keskustelussa toisinaan näin sanotaan. Päinvastoin. Voidaan sanoa, että Suomen pankkisektorin kannattavuus – mitattuna oman pääoman tuottoasteella (ROE, Return On Equity) – on eurooppalaisiin pankkeihin verrattuna keskimäärin hyvä, mutta pankkien oman pääoman tuotto verrattuna muihin kotimaisiin toimialoihin on verrattain matala.

Pankkien oman pääoman tuottoprosentit ovat laskeneet 2000-luvun aikana merkittävästi. Vielä 2000-luvun alussa pankkien oman pääoman tuottoprosentit (olivat yleisesti yli 20 %:n, kun nykytaso on vakiintunut alle 10 %:iin. Syynä ei ole heikosti sujuva liiketoiminta vaan merkittävässä määrin pääomien lisäys sekä sääntelystä aiheutuvat kustannukset. Samalla kun pääomia lisätään ja riskejä vähennetään, pääomayksikköä kohden saatava tuotto yleensä pienenee. Tämä voi heikentää rahoituksen välityksen tehokkuutta ja siten aiheuttaa haittaa taloudelle. Vastapainona pankkisektorin vakaus voi lisääntyä. Jos tuottojen lasku ei ole oikeassa suhteessa riskien vähenemiseen ja muiden toimialojen tuottojen kehittymiseen, pankkien mahdollisuudet hankkia lisää pääomia sijoittajilta heikkenevät. Pankkien korkeampi oman pääoman tuottavuus mahdollistaa tehokkuuden lisäämisen, koska kannattavuus ylläpitää pankkien edellytyksiä toiminnan kehittämiseen, investointeihin ja osingonmaksuun.

Voidaan perustellusti sanoa, että vakauden lisääntymisellä on ollut hintansa pankkien kannattavuuden ja oman pääoman tuoton kannalta. Tulevaisuudessa on erityisen tärkeää miettiä uusien maksujen, sääntelyn ja pankkien kannattavuutta rasittavien kulujen käyttöönoton perusteita. On tärkeää säilyttää pankkien edellytykset harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa ja kannustimet kehittää uusia palveluita ja toimintoja.

12

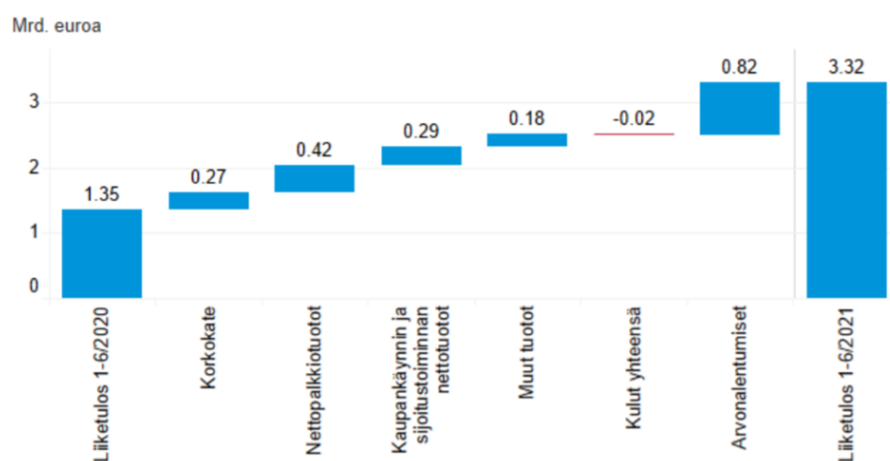
https://www.copenhageneconomics.com/dyn/resources/Publication/publicationPDF/4/524/1582100336/copenhagen-economics_impact-of-the-final-basel-iii-framework-in-sweden.pdf

5.1 Kannattavuuden kehitys koronapandemian aikana

Verrattaessa eurooppalaiseen pankkisektoriin kotimaisen pankkisektorin¹³ kannattavuus on pysynyt koronakriisin aikana eurooppalaispankkien keskimääräistä tasoa parempana. Suomen pankkisektorin yhteenlaskettu liikevoitto oli n. 4,2 miljardia euroa vuonna 2020.¹⁴

Suomen pankkisektorin kannattavuus vahvistui tammi-kesäkuussa 2021 merkittävästi talouden elpymisen ja sijoitusmarkkinoiden positiivisen vireen tukemana. Yhteenlaskettu liike-tulos nousi 3,3 mrd. euroon (1–6/2021: 1,4 mrd. euroa)¹⁵. Samanaikaisesti suomalaispankkien keskimääräinen oman pääoman tuotto (ROE) nousi vahvan tulosparrannuksen myötä 9,6 prosenttiin vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla (1–6/2020: 4,2 %). Kannattavuuden parantuminen oli laaja-alaista, sillä lähes kaikkien pankkiryhmien liike-tulos kohentui selvästi vuoden takaiseen verrattuna. Pankkisektorin kaikki päätuottoerät kasvoivat ja arvonalentumiset supistuivat merkittävästi (kuvio 2).

Kuvio 2: Suomen pankkisektorin¹⁶ liike-tuloksen kehitys

Lähde: Finanssivalvonta

¹³ Aktia Pankki Oyj, Danske Kiinnitysluottopankki Oyj, Evli Pankki Oyj, Handelsbanken Rahoitus Oyj, Kuntarahoitus Oyj, Nordea Bank Oyj, Oma Säästöpankki Oyj, OP Osuuskunta, POP Pankkikeskus osk, S-Pankki Oyj, Suomen Hypoteekkiyhdistys, Säästöpankkiliitto osk, Ålandsbanken Abp

¹⁴ <https://www.finanssivalvonta.fi/tilastot/pankki/tilinpaatosten-avainluvut/>

¹⁵ <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/18130/Pankkisektori-Q2-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁶ Vuoden 2020–2021 ”Suomen pankkisektori” koostuu Finanssivalvonnan käyttämästä luokittelusta ”kotimainen pankkisektori”. Laskelmassa ovat mukana Aktia Pankki Oyj, Danske Kiinnitysluottopankki Oyj, Evli Pankki Oyj, Handelsbanken Rahoitus Oyj, Kuntarahoitus Oyj, Nordea Bank Oyj, Oma Säästöpankki Oyj, OP Osuuskunta, POP Pankkikeskus osk, S-Pankki Oyj, Suomen Hypoteekkiyhdistys, Säästöpankkiliitto osk, Ålandsbanken Abp.

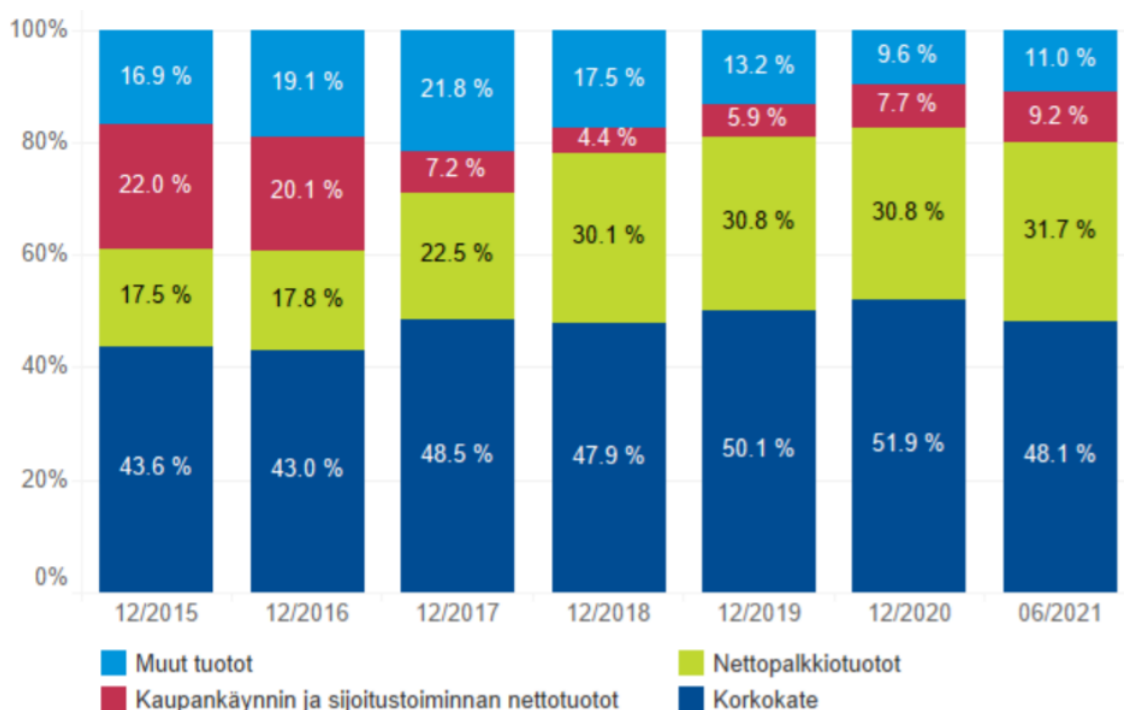
Pankkien merkittävin ja vakain tulonlähde on vieläkin korkokate, joka syntyy korkotuottojen ja korkokulujen erotuksesta. Korkokatteeseen vaikuttaa keskeisesti korkomarginaali eli pankkien luotto- ja talletuskorkojen välinen ero. Korkokatteen lisäksi pankit saavat muita tuottoja maksuliikenteen hoitamisesta, toimitusmaksuista ja palkkioista, arvopaperikaupasta, valuutanvaihdosta sekä takaustoiminnasta.

Korkokatteen kasvua tuki alkuvuonna 2021 edullisen keskuspankkirahoituksen kasvu, joka pienensi pankkien korkokuluja. Negatiiviset korot paransivat nettomääräisesti korkokatetta. Pankit kirjasivat veloistaan noin 100 milj. euroa enemmän korkotuottoja kuin varoistaan korkokuluja. Vielä vuosi sitten negatiivisten korkojen nettovaikutus oli korkokatetta pienentävä. Pankkien luotonannon kasvu tuki osaltaan myös korkokatteen vahvistumista.

Myös nettopalkkiotuotot kasvoivat. Erityisesti arvopaperisidonnaiset palkkiotuotot kasvoivat vahvasti sijoitusmarkkinoiden suotuisan kehityksen ja omaisuudenhoidossa olevien varojen kasvun siivittämänä. Omaisuudenhoidosta saadut palkkiot ovat suomalaispankkien suurin yksittäinen palkkiotuottoerä.

Sijoitusmarkkinoiden vahva vire vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla kasvatti myös suomalaispankkien kaupankäynti- ja sijoitustoiminnan nettotuottoja. Nettotuottojen kasvua selitti erityisesti osakemarkkinoiden suotuisa kehitys. Toisaalta tuottojen voimakasta kasvua selitti myös vertailuvuoden heikko ensimmäinen neljännes, jolloin pankkien nettotuotot jäivät markkinahintojen voimakkaan heilahtelun vuoksi poikkeuksellisen mataliksi.

Kuvio 3: Kotimaisen pankkisektorin tuottojen rakenne

Lähde: Finanssivalvonta

Pandemian, talouden ja sijoitusmarkkinoiden kehitys ohjaa pitkälti suomalaispankkien loppu- ja ensi vuoden kannattavuuskehitystä. Mikäli pandemiatilanne ei merkittävästi hidasta talouden ennakoitua elpymistä, suomalaispankkien kannattavuusnäkymiä voidaan pitää varsin myönteisinä. Rahoitusmarkkinoilla poikkeuksellisen matalien korkojen aika on jatkunut jo useita vuosia, eikä markkinoilla odoteta tilanteen nopeasti muuttuvan. Suomalaispankkien edullisina pysyttelevät varainhankintakustannukset kompensoivat matalia antolainauskorkoja. Vilkas luotonkysyntä vuorostaan pitää yllä luottovolyymien kasvua. Kevyet rahoitusolot lieventävät pankkiasiakkaiden velanhoitorasitusta ja pienentävät näin pankkien luottotappioriskejä. Lisäksi pankit ovat jo ennakolta tehneet varauksia luottotappioiden varalta pandemian aikana.

Finanssivalvonnan mukaan talousnäkyvien kirkastumisesta ja suhteellisen vakaana pysyneestä luottokannan laadusta huolimatta suomalaispankkien on edelleen perusteltua varautua luottotappioiden ja ongelmaluottojen kasvuun. Uudet virusmuunnokset sekä maailmanlaajuisesti tarkasteltuna vielä suhteellisen pieni rokotekattavuus pitävät talouskehityksen alasuuntaiset riskit koholla. Nämä riskit vaikuttavat toteutuessaan myös sektorin kannattavuuskehitykseen.

5.2 Pankkien omien varojen kehitys

Vaikka pankkisektorin liiketulokset ovat euromääräisesti miljardiluokkaa, on pankkien oman pääoman tuotto suhteessa moniin muihin toimialoihin sekä historiaan peilaten verrattain matala. Sääntely edellyttää pankeilta runsaasti omia varoja, jotka madaltavat pankin oman pääoman tuottoa. Finanssivalvonnan tilastojen mukaan omat varat olivat yhteensä 50,2 mrd. euroa vuoden 2020 lopussa (josta CET1-ydinpääomaa 42,8 mrd.euroa) ja kokonaisvakavaraisuussuhde 21,2 %.¹⁷

Vertailun vuoksi pankkien omat varat olivat vuonna 2000 55,3 miljardia markkaa eli noin 9,3 mrd. euroa¹⁸ (ensisijaisia omia varoja 42 mrd. markkaa eli noin 7 miljardia euroa). Kokonaisvakavaraisuusaste oli silloin 11,6 %.¹⁹

Vakavaraisuussuhteen kasvu selittyy omien varojen kasvulla. Prosentuaalisesti omat varat ovat kasvaneet vuodesta 2000 noin 440 %, kun taas riskipainotetut erät ovat kasvaneet maltillisemmin. Kokonaisriskin osalta riskipainotetut vastuut olivat vuonna 2000 yhteensä 466 miljardia markkaa eli n. 78 miljardia euroa, kun vuonna 2020 riskipainotetut vastuut olivat

¹⁷ <https://www.finanssivalvonta.fi/tilastot/pankki/tilinpaatosten-avainluvut/>

¹⁸ Laskelmassa ovat mukana Merita Pankki -konserni, Osuuspankkien yhteenliittymä, Ålandsbanken-konserni, Mandatum-konserni, Yrityspankki Skopin (selvitystilassa) konserni, Aktia-konserni, muut säästöpankit emoyhtiöinä ja paikallisosuuspankit emoyhtiöinä. Lisäksi mukana on Leonia Pankki (Sampo Pankki) -konserni, johon on yhdistelty Leonia Corporate Bank.

¹⁹

https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14830/Rata_2001_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

237 miljardia euroa. Kokonaisriskissä kasvua on ollut siten noin 200 % vuosien 2000–2020 välillä.

Omien varojen näin suuri suhteellinen kasvu kokonaisriskiin verraten on merkilläpantavaa, sillä kotimaisen pankkisektorin järjestämättömien saamisten osuus alhainen ja taseiden kunto hyvä.²⁰

5.3 Kotimaisen ja eurooppalaisen pankkisektorin keskimääräinen oman pääoman tuotto

Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisten pankkien oman pääoman tuotto on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut hyvällä tasolla. Myös koronavuosiin aikana se on pysynyt eurooppalaispankkien keskimääräistä tasoa parempana.²¹ Suomen pankkisektorin ROE sijoittui sekä vuoden 2020 että tammi-kesäkuun 2021 lukujen valossa EU-maiden parhaimpaan neljännekseen. Euroopan tasolla monien pankkien oman pääoman tuotto on kannattavuuden kasvusta huolimatta arvioitujen oman pääoman kustannusten alapuolella.²²

Suomalaispankkien tuottojen vahva kasvu paransi myös sektorin tehokkuutta mittaavaa kulut/tuotot-suhdetta. Suomen pankkisektorin kulut/tuotot-suhde oli vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla 52,8 % (1–6/2020: 60,1 %). Kulujen rakenteessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Edelleen suurin yksittäinen kuluerä henkilöstökulujen jälkeen oli IT-kulut.²³

Suomalaispankkien kulut/tuotot-suhde oli eurooppalaista keskitasoa vahvempi mutta jäi hieman EU-maiden parhaasta neljänneksestä. Huomioitavaa on, että esimerkiksi saksalaisia pankkeja on arvosteltu korkeista kustannuksista ja tehottomuudesta.²⁴

²⁰ <https://www.finanssivalvonta.fi/tilastot/pankki/luotto--ja-takauskanta-eraantyneet-ja-jarjestamattomat-saamiset/>

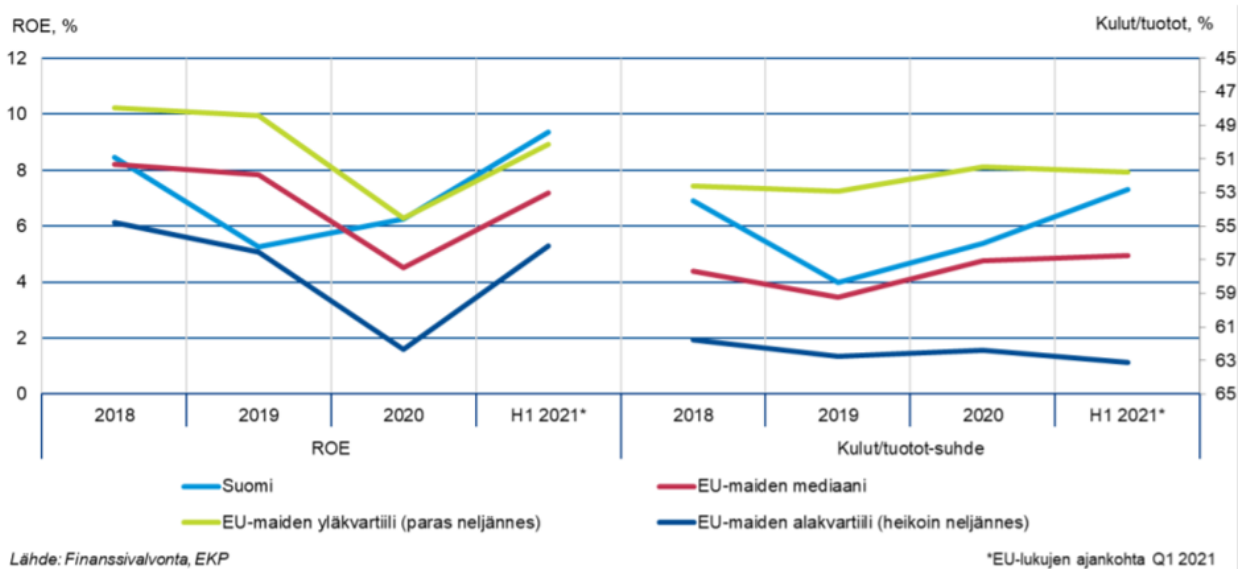
²¹ https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Risk%20Analysis%20and%20Data/Risk%20dashboard/Q1%202021/1016352/EBA%20Dashboard%20-%20Q1%202021_v1.pdf

²² https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Risk%20Analysis%20and%20Data/Risk%20dashboard/Q1%202021/1016352/EBA%20Dashboard%20-%20Q1%202021_v1.pdf

²³ <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/17908/Pankkisektori-Q4-2020.pdf?sequence=1>

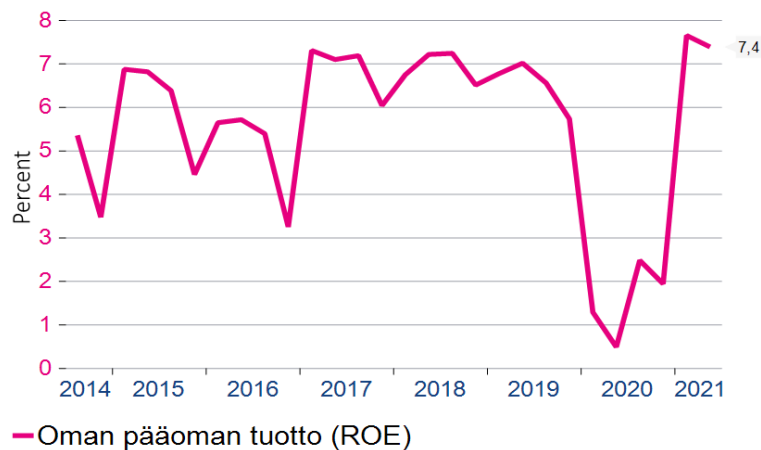
²⁴ <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/german-banks-will-need-sizable-cost-cuts-for-profitability-says-moody-s-62263644>

Kuvio 4: Suomen pankkisektorin oman pääoman tuotto (ROE) ja kulut/tuotot-suhde muihin eurooppalaispankkeihin verrattuna

Kuvio 5: Euroopan pankkisektorin kannattavuuden kehitys²⁵

Kannattavuus – oman pääoman tuotto

Lähde: Macrobond/EBA

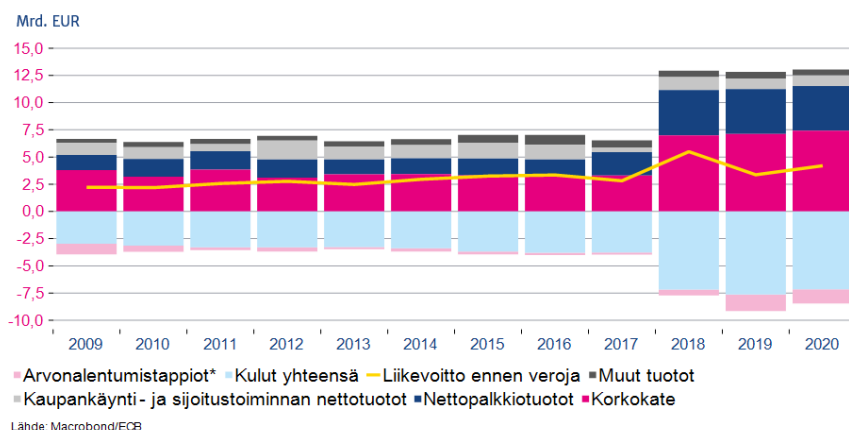
²⁵ Lähde: EBA Risk Dashboard (mukana yli 150 pankkia, jotka muodostavat yli 80 % EU-pankkien yhteenlasketusta taseesta. Suomesta mukana OP Ryhmä, Kuntarahoitus ja Nordea)

5.4 Suomen pankkisektorin tuotto verrattuna muihin toimialoihin

Kotimaisen pankkisektorin tuloskehitystä tarkastelemalla havaitaan, että liikevoitto säilyi kutakuinkin vakaana vuosien 2009–2017 välillä. Vuodesta 2018 eteenpäin luvuissa näkyy selvä kasvu Nordean kotipaikan siirron myötä. Lisäksi koronapandemia on aiheuttanut vaihtelua sektorin liikevoittoon arvonalentumisten, varausten ja sijoitustuottojen muutosten myötä.

Kuvio 6: Pankkisektorin tuloskehitys Suomessa

Pankkisektorin tuloskehitys Suomessa

*luotoista ja muista sitoumuksista

FA FINANSSIALA

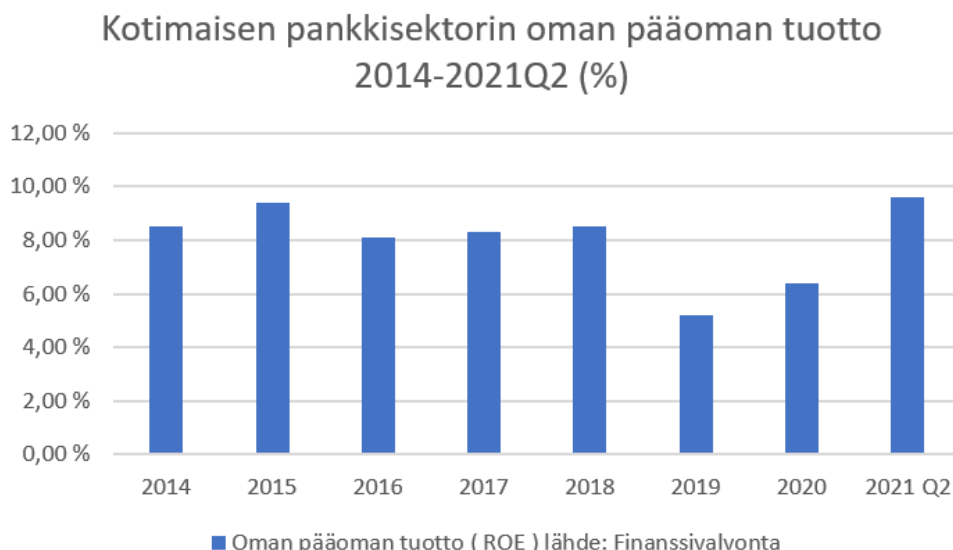
Vaikka Suomen pankkisektorin oman pääoman tuotto on eurooppalaisessa vertailussa kehittynyt hyvin, aiempaan historiaansa sekä muihin toimialoihin verrattuna kehitys ei ole ollut yhtä hyvää. Pikemminkin päinvastoin.

Korkeampi omien varojen määrä alentaa omien varojen tuottoastetta. Pankeilla oman pääoman tuotto oli 2010-luvulla keskimäärin noin 8 %. Pankkien oman pääoman tuotto on nyt suunnilleen samalla tasolla kuin viime vuosikymmenen alussa ²⁶ mutta merkittävästi alhaisempi kuin 2000-luvun alussa. ²⁷

²⁶ https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/liitteet-lehdistotiedotteet/2013/valtari_2_2013.pdf

²⁷

https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14830/Rata_2001_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuvio 7: Kotimaisen pankkisektorin oman pääoman tuotto (ROE)

Suomalaisten talletuspankkikonsernien²⁸ oman pääoman tuotto oli vuonna 2000 noin 22 %, joka oli kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aiemmin. Jo tuolloin omien pääomien kasvattaminen hidasti oman pääoman tuoton kasvua.²⁹ Tammi-kesäkuussa vuonna 2000 pankkisektorin oman pääoman tuotto oli n. 29 %³⁰ (9,6 % Q2 2021³¹)

Vertaamalla pankkisektorin oman pääoman tuottoa moniin muihin toimialoihin voidaan todeta, että pankkisektorin keskimääräinen kannattavuus on selvästi matalampi. Pankit eivät siten ole lainkaan ”ylikannattavia”, niin kuin toisinaan on sanottu.

²⁸ Laskelmassa on mukana Merita Pankki -konserni, Osuuspankkien yhteenliittymä, Ålandsbanken-konserni, Mandatum-konserni, Yrityspankki Skopin (selvitystilassa) konserni, Aktia-konserni, muut säästöpankit emoyhtiöinä ja paikallisosuuspankit emoyhtiöinä. Lisäksi mukana on vuodelta 1999 Leonia-konserni ja vuodelta 2000 Leonia Pankki (Sampo Pankki) konserni, johon yhdistelty Leonia Corporate Bank.

²⁹

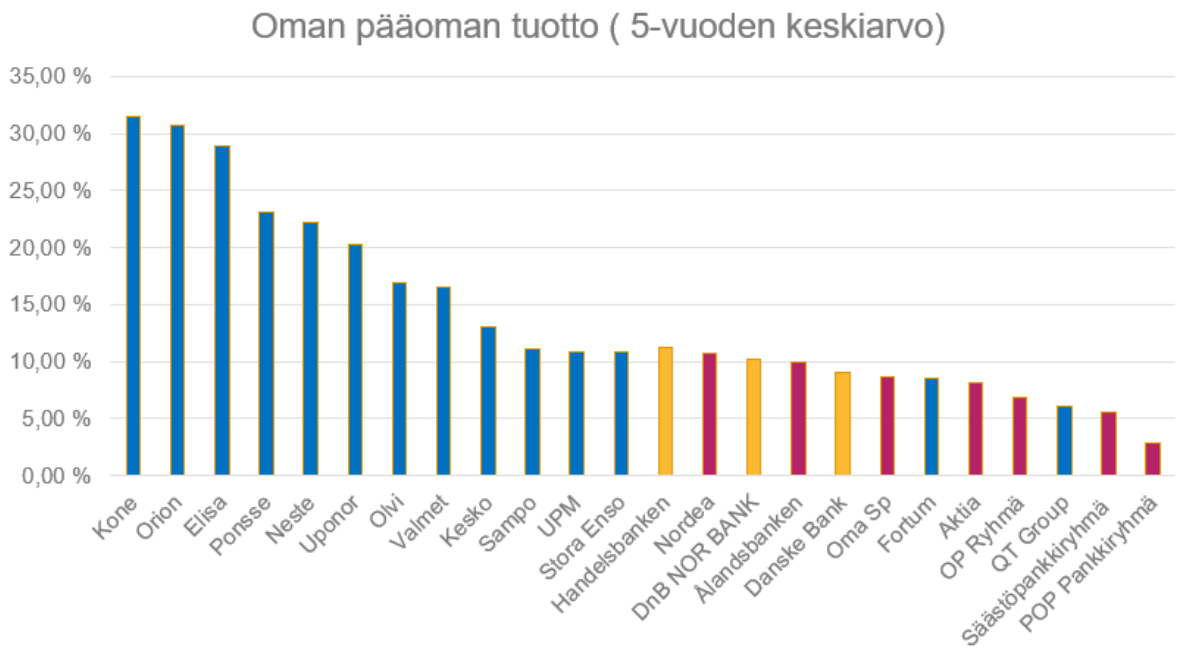
https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14830/Rata_2001_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³⁰

https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14828/Rata_2000_03.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³¹ <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/18130/Pankkisektori-Q2-2021.pdf?sequence=1>

Kuvio 8: Eräiden verrokkiyritysten sekä pohjoismaisten pankkien oman pääoman tuotto (5 vuoden keskiarvo)

Lähde: Pankkien tilinpäätökset, fi.investing.com

Paljon pääomaa sitovilla toimialoilla, kuten teollisuus, pankit ja kiinteistöt, pääoman tuoton ja tuottopotentialin tarkastelu on erityisen tärkeää. Jos ROE on korkea, yhtiöllä on todennäköisesti jonkinlainen kilpailuetu. Silloin pitää huolehtia, että kilpailuetu on sellainen, että se pysyy myös tulevaisuudessa. Oman pääoman tuottoa tarkasteltaessa voidaan sanoa, että esimerkiksi Koneella on hankittua kilpailuetua.

Vuonna 2020 Kone teki 3197 milj. euron omilla varoilla 1213 milj. euron liikevoiton. Vastaavasti Nordea teki 31 801 milj. euron omilla varoilla 2962 milj. euron liikevoiton ja OP-Ryhmä 12 932 milj. euron omilla varoilla 785 milj. euron liikevoiton. Mikäli sekä Nordea että OP kykenisivät tekemään liiketoimintaa Koneen noin 30 %:n oman pääoman tuotolla, olisi Nordean liikevoitto yli 9 miljardia euroa ja OP:n liki 4 miljardia euroa. Esimerkiksi Nordea pyrkii vakiinnuttamaan oman pääoman tuotonsa yli 10 %:n tasolle. Oman pääoman tuoton nostaminen onnistuu taseen tehokkaammalla käytöllä ja kannattavuuden parantumisella, mutta raskas pankkisääntely ja vaativa toimintaympäristö asettavat rajat sille, miten korkeaksi tuotto voi nousta. Voidaankin sanoa, että pankeilla ei nykysääntelyn puitteissa ole toimialaan liittyvää kilpailuetua.

USA:ssa maan laajinta S&P 500 -indeksiä ovat nousseet dominoimaan FAANG-yhtiöiden kaltaiset pääomakeveät ja erittäin kovaa oman pääoman tuottoa takovat teknologiajätit. FAANG-yhtiöt ovat puhkieleen vakiintunut ilmaisu. Niihin kuuluvat Facebook, Amazon, Apple, Netflix ja Google. Näillä yhtiöillä verkostovaikutus on suuri. Esimerkiksi Apple ja

Facebook ovat monella tapaan hyvin suojassa kilpailijoilta. Asiakkaat sitoutetaan esimerkiksi teknologialla tai pelkästään sillä, että käyttäjän omat verkostot ovat palvelun käyttäjiä. Tämä näkyy myös yhtiöiden oman pääoman tuotoissa. Vuoden 2020 lopussa Facebookin oman pääoman tuotto oli 25 %, Amazonin 27 %, Applen 90 %, Netflixin 28 % ja Googlen 19 %.³²

Pankeilla vastaavaa verkostovaikutuksen suoma kilpailuetua ei ole. Kilpailu on avoimempaa ja pankkeihin sitoutuminen on löyhempää. Periaatteessa pankeilla voisi olla oma kilpailuetunsa esimerkiksi asuntolainoja myönnettäessä, mutta kiristynyt kilpailu ja matala korkotasot ovat madaltaneet tuottoja.

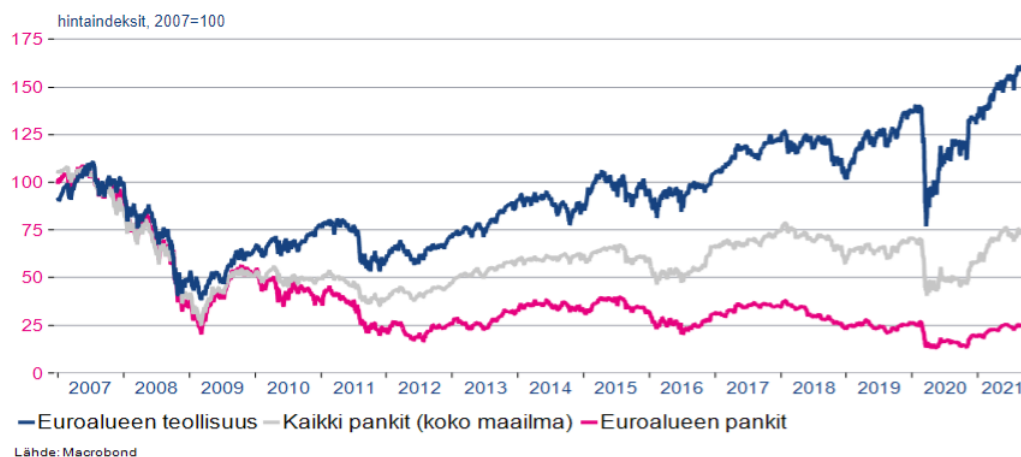
6 Pankkisektorin osakekurssien kehitys

Pankkisektorin houkuttelevuus sijoituskohteena paljastuu hyvin tarkastelemalla osakekurssien kehitystä finanssikriisin jälkeen.

Eurooppalaisen pankkisektorin osakekurssien kehitys on ollut heikkoa. Pankkien sääntelyn voimakas lisääntyminen ja finanssi- ja eurokriiseistä seuranneet uhkakuvat ovat pitäneet sijoittajat varovaisina sektorin suhteen. Kuten seuraavasta kuviosta näkyy, eurooppalaisen pankkisektorin osakkeiden tuotto (violetti käyrä) on ollut heikkoa suhteessa teollisuusyritysten laajaan Eurooppa-indeksiin (sininen) sekä suhteessa koko maailman pankkisektoriin (harmaa), joka aiemmin kehittyi samansuuntaisesti eurooppalaisten pankkiosakkeiden kanssa.

Kuvio 9: Pankkisektorin osakekurssien kehitys

Pankkisektorin osakekurssien kehitys

³² <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/GOOG/alphabet/roe>

7 Yhteenveto

Pankkien rooli on nähty keskeisenä koronan aiheuttaman taloudellisen kriisin ratkaisussa. Toimiva ja tehokas pankkisektori hyödyttää koko yhteiskuntaa ja luo vakautta, turvaa ja jatkuvuutta. Pankeilla on lisäksi suuri merkitys taloudessa arvonlisän tuottajina. Aihe on erittäin ajankohtainen julkisuudessa käytävän tuottavuuskeskustelun näkökulmasta.

On tärkeää pitää huolta pankkien kyvystä myöntää luottoja sekä antaa joustoja yritysten ja kotitalouksien lainanhoitoon tilapäisten ongelmien ilmetessä. Tämä korostuu varsinkin Suomessa, jossa rahoitusjärjestelmä on hyvin pankkikeskeinen. Terveellä pohjalla oleva pankkisektori voi kriisin yllättäessä tukea eri tavoin asiakkaitaan, joka hyödyttää suoraan reaalityaloutta.

Pankkien oman pääoman tuottoasteet ovat laskeneet merkittävästi 2000-luvun alusta. Tähän on osaltaan vaikuttanut pääomien määrän kasvu ja erilaisten sääntelystä seuraavien kulujen lisäys. Jos tuottojen lasku ei ole oikeassa suhteessa riskien vähenemiseen ja muiden toimialojen tuottojen kehittymiseen, pankkien mahdollisuudet hankkia lisää pääomia sijoittajilta heikkenevät. Pankkien hyvä kannattavuus taas ylläpitää pankkien edellytyksiä toimintansa kehittämiseen ja investointeihin ja sitä kautta tukee koko talouden toimintaa.

Kotimaisten pankkien kilpailukykyä on syytä pitää huolta. On tärkeää säilyttää pankkien kannustimet harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa ja kehittää toimintaansa. Rahoituksen tehokas välittyminen ruokkii talouskasvua ja tuottavuutta. Jatkossa pankeilla pitää olla myös kapasiteettia rahoittaa talouden vihreää siirtymää kannattavasti.

Liite 1 Keskeiset käsitteet:**Oman pääoman tuotto - Mitä oman pääoman tuottoprosentti eli ROE tarkoittaa?**

Oman pääoman tuottoaste ROE (Return on equity) on yksi tärkeimmistä omistajien ja sijoittajien käyttämistä yrityksen kannattavuutta kuvaavista mittareista. Tunnusluku kertoo yrityksen kyvystä huolehtia omistajien yritykseen sijoittamista pääomista. Luku kertoo, kuinka paljon omalle pääomalle on kertynyt tuottoa tilikauden aikana.

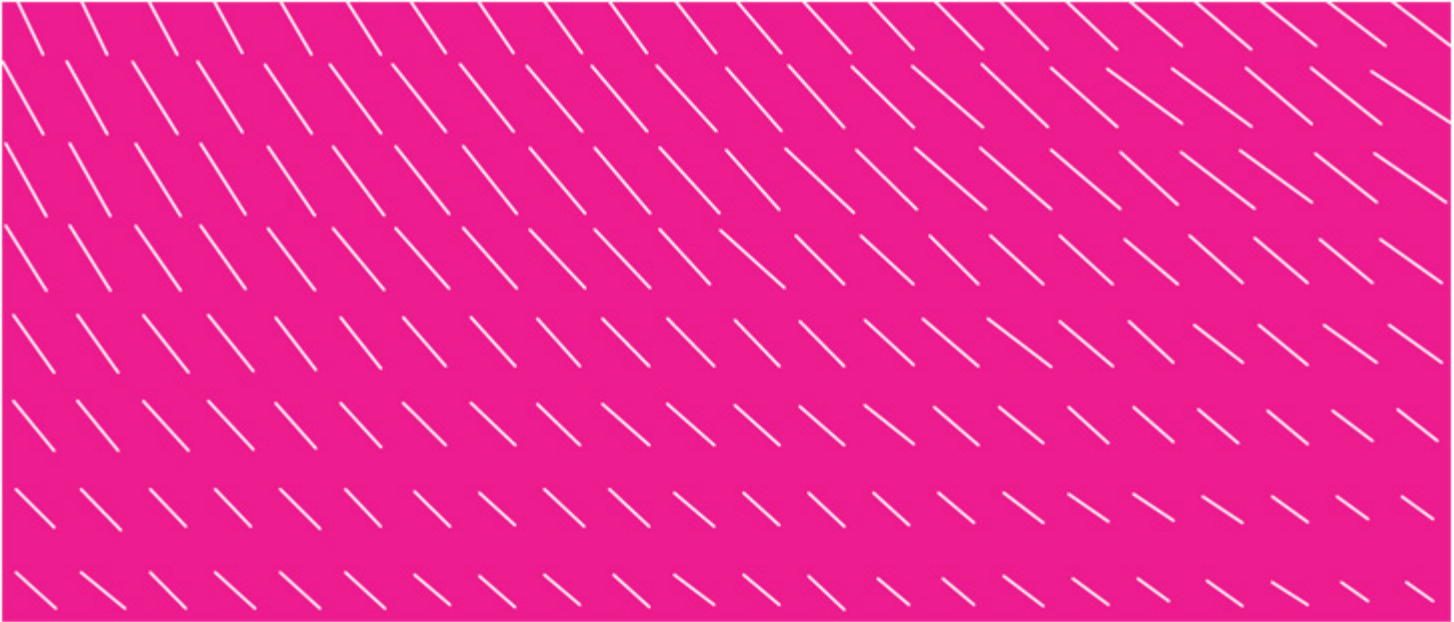
Yrityksen oma pääoma koostuu omistajien alkuperäisistä pääomasijoituksista sekä heidän yritykseensä jättämistään voitoista. Yrityksen on lähtökohtaisesti pystyttävä aikaansaamaan riittävää tuottoa vieraan pääoman lisäksi myös omalle pääomalle.

Luku on toimiva mittari aloilla, joiden toimintaan on sitoutunut paljon pääomaa (kuten esim. valmistava teollisuus). Se ei toimi yhtä hyvin aineettomaan osaamiseen perustuvilla aloilla (esim. asiantuntijapalvelut, konsultointi).³³

Selvityksessä mukana olevat pankit

- Vuoden 2000 pankkijoukko koostuu suomalaisista talletuspankkikonserneista. Laskelmassa on mukana Merita Pankki -konserni, Osuuspankkien yhteenliittymä, Ålandsbanken-konserni, Mandatum-konserni, Yrityspankki Skopin (selvitystilassa) konserni, Aktia-konserni, muut säästöpankit emoyhtiöinä ja paikallisosuuspankit emoyhtiöinä. Lisäksi mukana on vuodelta 1999 Leonia-konserni ja vuodelta 2000 Leonia Pankki (Sampo Pankki) konserni, johon yhdisteltä Leonia Corporate Bank.
- Vuoden 2020–2021 ”kotimainen pankkisektori” pankkijoukko koostuu Finanssivalvonnan määrittelemästä joukosta ” kotimainen pankkisektori”. Laskelmassa on mukana Aktia Pankki Oyj, Danske Kiinnitysluottopankki Oyj, Evli Pankki Oyj, Handelsbanken Rahoitus Oyj, Kuntarahoitus Oyj, Nordea Bank Oyj, Oma Säästöpankki Oyj, OP Osuuskunta, POP Pankkikeskus osk, S-Pankki Oyj, Suomen Hypoteekkiyhdistys, Säästöpankkiliitto osk, Ålandsbanken Abp.
- Finanssivalvonnan julkaisujen lähteenä on EKP:n julkaisema Consolidated Banking Data, joka sisältää kaikki EU-alueen pankit:
<https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691533>
- Euroopan pankkivalvontaviranomaisen EBA:n Risk Dashboard pankkijoukko koostuu 161 pankista, jotka edustavat yli 80 % EU-pankkien taseista. Suomesta mukana OP Ryhmä, Kuntarahoitus ja Nordea.

³³ <https://www.almatalent.fi/tietopalvelut/tunnuslukuopas/kannattavuus/oman-paaoman-tuotto-prosentti-roe>

Finanssiala ry
Itämerenkatu 11-13
00180 Helsinki
www.finanssiala.fi

